

Militia Christi

ORGAAN VAN

KERK EN VREDE

NEDERLANDSE AFDELING VAN
DE „INTERNATIONAL FELLOW-
SHIP OF RECONCILIATION“

REDACTIE

PROF. DR. J. DE GRAAF
DR. KR. STRIJD
J. J. WENTINK, redactie-secretaris
Amsterdam-Z., Oud-Ehrenstein 18 - Telefoon 020-420597

ADMINISTRATIE

Uitgeversmaatschappij
DE TIJDSTROOM
Lochem - Telefoon 05730-2140
Postgiro 850785
Abonnementsgeld f 6,90 per jaar (Studenten f 3,50)
Verschijnt twee maal per maand

REDACTIONEEL BERICHT

*De inhoud van dit nummer is gewijd aan
„Kerk en Vrede“ vroeger en nu*

1924 - 1964

40 JAAR KERK EN VREDE

Een betreurenswaardig feit

„Kerk en Vrede“ is in 1924 uit de nood geboren, omdat èn voor het grote merendeel der christenen èn voor de kerken het feit van de oorlog nog geen probleem was.

Vanuit de bijbelse boodschap moest getuigd worden dat Evangelie en oorlog onverzoenlijke tegenstellingen zijn. Dat was voor velen – gewend aan traditioneel denken – een revolutionair geluid. Onze beweging moest tegen de stroom oproeien; de pioniers hadden het moeilijk, vaak werden zij niet begrepen en gedrongen in een hoek waar zij niet hoorden.

Langzamerhand kwam een doorbraak; de vanzelfsprekendheid waarmee een christen de oorlog sanctioneert, begon te wankelen. Ook de aarzeling in de kerken werd groter, mede als gevolg van de zichtbare werkelijkheid, die in de tweede wereldoorlog haar vreselijke taal sprak. De romantiek van de oorlog verdween, de naakte werkelijkheid is door de moderne vernietigingswapenen aan steeds meerderen duidelijk geworden.

De vredestaak van de kerken wordt niet meer ontkend. Toch hinken nog velen op twee gedachten, ze zijn nog niet tot een keuze, waartoe het Evangelie van Jezus Christus oproept, gekomen.

Dat „Kerk en Vrede“ dit niet in veertig jaar heeft kunnen bereiken, is

een betreurenswaardig feit

Daarom jubileren wij niet, maar staan even stil
om onszelf kritisch te bekijken,
om onze opdracht zo zuiver mogelijk te zien.

De dienst is nog niet afgelopen.

Het hoofdbestuur

VOORGESCHIEDENIS

Op 10 september 1924 werd door ds. J. B. Th. Hugenholtz, naar aanleiding van een Open Brief van zijn hand, aan enige predikanten een rondschriften gericht, waarin hij deze oproep zich „als voorgangers aaneen te sluiten, teneinde een groep of bond te vormen van predikanten, evangelisten en godsdienstonderwijzers, die zich principieel tegen het militarisme verklaren op grond van hun christelijke levensbeschouwing”. „Wij achten”, zo heette het verder, „daartoe de tijd gekomen en geloven dat de vorming van een groep of bond van grote morele betekenis zal kunnen zijn voor de bevordering van de vredes- en ontwapeningsgedachte in en buiten de kerken.” Prof. dr. G. J. Heering had een jaar tevoren de wenselijkheid van zulk een groep reeds geuit en behoorde mede tot de eersten, die zich bereid verklaarden hun medewerking te geven.

Een bijeenkomst werd uitgeschreven op 8 oktober 1924 te Utrecht. Aan de deelnemers werd op 1 oktober een ontwerp-beginselverklaring toegezonden.

Oprichting

Om de voorzitterschap van ds. Hugenholtz werd deze vergadering geopend met het lezen van Joh. 16 : 1-15. Hij wees verder op het feit dat bij duizenden christenen het gevoel sterker geworden is dat niet alleen de oorlog, maar ook het militarisme der volkeren indruist tegen de Geest van God. Als christenen zien wij hierin het werk van Gods Geest. Die de mensheid eeuw na eeuw tot steeds nieuwe waarheden voortleidt en opvoedt. Buiten de bepaald anti-militaristische kringen (anarchistische) heeft de strijd ook zijn intrede gedaan in andere groepen. Uiterst zwaar zal de strijd zijn, omdat de massa niet voelt waarom het gaat. Hij kan offers vragen, wellicht komt de nationale onafhankelijkheid in gevaar als we zelf gedwongen worden een kwaadwillige natie toegang te geven. Wie de ontwapening wil, heeft de consequenties te aanvaarden. Wij voorgangers - zo zeide ds. Hugenholtz verder - hebben in dit opzicht een grote taak. Wij moeten de voorlichters zijn en als het moet zullen we er ook voor moeten offeren en lijden.

De aan de orde gestelde bespreking van het ontwerp-beginselverklaring leverde een langdurige discussie op. Prof. Heering kwam tenslotte met het voorstel „alle individuele protesten te verenigen tot één geluid” en stelde daarom de onderstaande motie aan de orde.

Deze motie werd met algemene stemmen aangenomen en is sindsdien, behoudens enkele kleine technische veranderingen,

Veertig jaar

KERK EN VREDE

door J. J. Wentink

gen, beginselverklaring geworden en gebleven van de vereniging „Kerk en Vrede” tot de 2e wereldoorlog.

Op bedoelde vergadering werd n.l. besloten tot oprichting van de „Groep van godsdienstige voorgangers tegen oorlog en oorlogstoerusting”.

Het bestuur, dat ter vergadering gekozen werd, werd als volgt samengesteld: prof. dr. G. J. Heering, voorzitter; ds. J. B. Th. Hugenholtz, secretaris; ds. A. J. Wartena, penningmeester; ds. N. Padt; Th. A. ten Hooven, evangelist. Het spreekt vanzelf, dat de nieuwe groep

Een eigen blad

al dadelijk bestrijding vond, het meest van de zijde der... christenen! Dat deed de behoefte aan een eigen orgaan, reeds vroeger bepleit, des te meer gevoelen. Intussen nam het aantal leden snel toe. Daar niet-voorgangers ook als belangstellenden konden toetreden, werd spoedig besloten de „belangstellenden” het lidmaatschap te geven, opdat de voorgangers niet geïsoleerd zouden blijven van hun gemeenteleden en de strijd tegen het militarisme toch zeker een taak is van de gemeente. In de bestuursvergadering van 15 januari 1925 werd besloten de naam der Groep aan te vullen met „de gemeenteleden”. Toen in mei 1925 het eerste nummer van ons orgaan verscheen onder de titel „Kerk en Vrede” werd sindsdien deze naam de gebruikelijke benaming voor onze groep. De secretaris redigeerde aanvankelijk het blad, maar werd weldra ter zijde gestaan door prof. dr. C. G. van Riel en dr. A. K. Kuiper, die beiden sedert 20 november tot bestuursleden waren gekozen.

Groei

Het aantal leden groeide gestaag en snel. Ook het orgaan nam in steeds grotere oplage toe. Bedroeg dit bij de eerste jaargang 500, zo begon de derde jaargang met 1500 om met 4000 te eindigen. De vierde jaargang eindigde met een

oplaag van 6000, terwijl de zesde met 7500 inzette. (Het hoogste punt werd bereikt in 1932 met een oplage van 10.000 ex.) In november 1926 ontstond te Varsseveld de eerste afdeling. Dit goede voorbeeld werd in steeds meerdere plaatsen gevolgd. (in 1930 60 afdelingen, in 1932 102.)

Nationaal en internationaal contact

In 1925 trad Kerk en Vrede toe tot de Nooit-Meer-Oorlog-Federatie en werkte onze vereniging bij voorkomende gelegenheden met andere pacifistische en antimilitaristische organisaties samen. Hierdoor vonden wij gelegenheid in bredere kring ons eigen getuigenis te doen horen en konden wij, kerkelijke mensen, iets trachten af te lossen van de schuld die er rust op de kerken, door wier zwijgen en spreken de oorlog mogelijk was. Deze N.M.O.F. maakte deel uit van het Internationale Vredesbureau te Genève en zo werd Kerk en Vrede dus ook indirect verbonden aan het internationale werk.

In 1928 sloot Kerk en Vrede zich aan bij de Internationale Unie van anti-militaristische geestelijken. Van 13-18 augustus 1928 werd te Amsterdam op initiatief van Kerk en Vrede het eerste Internationale congres van anti-militaristische geestelijken gehouden.

Door het Hollandse voorbeeld werden ook geestverwante voorgangers in Zwitserland, Engeland, Finland, Noorwegen en Duitsland er toe gebracht zich in vaster of vrijer verband te organiseren.

(Tot zover Ds Hugenholtz in het jaarboekje van 1930)

Wat deed Kerk en Vrede?

Dat kan natuurlijk in dit overzicht moeilijk precies worden vermeld. Als samenvatting kunnen we dit zeggen, dat in de jaren 1924-1933 overal in den lande getuigenisavonden werden gehouden, ook „debatvergaderingen”. In ons blad werden de vragen van oorlog en vrede besproken en vele polimieken gevoerd. Gewerkt werd met vlugschriften, brochures, pamfletten. In 1928 verscheen het standaardwerk van prof. Heering „De zondeval van het christendom”. Vertalingen verschenen in Amerika, Engeland, Frankrijk, Duitsland en Scandinavië. In 1930 werd de actie „Anti-vloot-wet” krachtig ondersteund.

Tot 1932 nam het aantal leden regelmatig toe, mede als gevolg van de algemeen pacifistische stromingen die in Europa na de eerste wereldoorlog gevonden werden. (Later is wel gebleken dat een groot aantal van de in de eerste periode toetredende leden niet goed begrepen hebben waar het Kerk en Vrede eigenlijk om ging)

1933 en daarna

Omstreeks 1933 kwam er eerst stilstand

„De groep van godsdienstige voorgangers tegen oorlog en oorlogstoerusting, in vergadering bijeen op woensdag 8 oktober 1924 in Hotel l'Europe te Utrecht,

- overwegende, dat slechts van het doorwerken der christelijke beginselen heil te wachten is voor mensen, volkeren en volkerengemeenschap,
- dat deze doorwerking niet alleen tegengehouden wordt door de invloed der zonde, maar ook door het instandhouden van zondige gebruiken, waarvan het verderfelijke de oorlog is,
- dat niet alleen de oorlog met alle recht spot, maar ook het karakter der moderne oorlogsvoering het godsdienstig-zedelijk bewustzijn krenkt op een niet meer te verdragen wijze,
- van oordeel zijnde, dat het elk offer waard is om tegenover deze misdaad ernst te maken met de zedelijke waarheid, dat het beter is onrecht te lijden dan onrecht te doen,
- bindt de strijd aan tegen oorlog en oorlogstoerusting en roept alle christenen binnen en buiten de kerken op om in deze strijd mee te strijden, opdat de namen van Jezus Christus en Zijn Hemelse Vader niet meer op die gruwelijke wijze door de volkeren geschonden worden als in de jaren, die achter ons liggen, het geval is geweest.”

en in de groei daarna een geleidelijke teruggang. Oorzaak: de opkomst en de doorwerking van fascisme en nationaal-socialisme. De openingsrede van prof. Heering op de algemene vergadering van dat jaar droeg de titel: „Tegen de stroom op”. Een principiële strijd werd gevoerd tegen de N.S.B., waarvan de brochure van ds. Buskes „Volk en Vaderland” getuigenis aflegde. De verraderlijke Italiaanse oorlog tegen Abessinië deed ds. Buskes - destijds hoofdredacteur van ons blad - schrijven:

„Men kan zeggen: maar daar staat gij als leden van Kerk en Vrede volkomen machteloos. In zekere zin; ja, wij hebben dat altijd wel geweten en ook altijd heel eerlijk gezegd. Indien in een huis, waarin men, hoewel talloos vele malen gewaarschuwd, al meer kruikisten en olievatten opgestapeld heeft en in welks omgeving men voortdurend met brandende fakkels rondloopt en voetzoekers afsteekt, tenslotte in brand vliegt, staan op dat moment allen machteloos. Er komt een ogenblik dat niemand de boze geesten, die men zelf opriep, meer beheersen kan. Zie, zo zien wij het wereldgebeuren. In het licht van Christus' woord: „Die het zwaard nemen, zullen door het zwaard vergaan.” Daarom schreven wij... dat wij niet zo ineens bereid zijn met heel „christelijk Europa” mee te bidden om vrede. Niet omdat wij niet geloven in de kracht van het gebed, maar omdat wij niet overtuigd zijn van de oprechtheid van dat gebed.”

In discussie kwam ook het moeilijke vraagstuk der sancties. De jaren 1936 (de Spaanse burgeroorlog), 1937 (Japan-China), 1938 (annexatie Oostenrijk) brachten de wereld in spanning en verscherpten in ons land de tegenstellingen. In 1938 werd Kerk en Vrede tot een voor ambtenaren verboden vereniging verklaard. De spanningen vonden hun hoogtepunt in

München 1939

Ten aanzien hiervan getuigde Kerk en Vrede in een openbare vergadering te Amsterdam onder het motto „Vrede?”

Prof. Heering sprak:

„Naar aanleiding van de laatste wereldgebeurtenissen zei mij een hooggeacht collega: Als het gaat om de laatste keuze, kiest gij de vrede, ik de gerechtigheid. Hierop antwoordde ik: gij vergist u, ook ik kies de gerechtigheid, maar omdat de oorlog het summum van ongerechtigheid is, strijden wij, leden van Kerk en Vrede, tegen de oorlog en het militarisme en daardoor voor de vrede, voor de vrede, die past bij de kerk. Het gaat ons om de gerechtigheid, en wel om de gerechtigheid, die God geopenbaard heeft in Jezus Christus. Deze gerechtigheid wordt in de oorlog, speciaal in de moderne oorlog op de allerergste wijze geschonden. Daarom kan met dit middel de gerechtigheid niet worden gediend. Op dit middel ligt de vloek van God. Daarom zal het einde van elke oorlog zijn (want God laat niet met zich spotten) nog groter stoffelijke en zedelijke ontreddering dan er reeds was. De immorele geweldsverheerlijking die op het ogenblik de wereld terroriseert, is een kind van de oorlog. De oorlog verdelgt geen demonen, maar roept ze op. Wanneer de wereld geen andere wegen leert gaan dan die van oorlog en oorlogsvoorbereiding, dan is er voor die wereld geen andere toekomst dan de dood. Het loon der zonde is de dood. Doch we behoeven ons maar even in te denken in wat geschiedt. Zodra de oorlog losbreekt, dan rijst op eens Jezus Christus voor

ons op met zijn smartelijk gelaat: „Heb Ik daarvoor mijn leven gegeven, opdat gij het leven neemt van hen voor wie Ik gestorven ben, en daarbij tegelijk uw eigen ziel verliest?” En al krimp ons hart ineen bij het onrecht dat in de wereld geschiedt, ook in „vredestijd”, onrecht dat straks misschien ook ons volk zal worden aangedaan en al voelen wij de dure plicht om te helpen wáár wij kunnen, God handhave ons in Christus' dienst, die nooit is oorlogsdienst. Hij beware ons voor de verzoeeking om het Evangelie op zij te zetten. Hij verlosse ons van de hoogmoed om voorzienigheid te willen spelen en uitkomst te zoeken door middel van de zonde.”

Ds. Buskes:

„Wie onze beginselverklaring leest, zal nooit meer zeggen dat Kerk en Vrede eigenlijk maar één woord heeft, dit woord: in vredesnaam geen oorlog. Wil men volhouden dat Kerk en Vrede slechts één woord heeft, dan zal men moeten zeggen dat dit ene woord aldus luidt: in Gods naam geen oorlog! Te München werd de vrede met een Judaskus begroet en het beetje trouw, dat er nog uit de aarde omhoog sproot - van blijheid was al geen sprake meer - werd vertrappt. München betekent een vrede zonder recht en zonder vrijheid. Indien de wereld op de in München ingeslagen weg voortgaat, wordt Europa een groot concentratiekamp.”

De tweede wereldoorlog

In ons blad „Militia Christi” van 5 september 1964 hebben we over de voorgeschiedenis en het begin daarvan uitvoerig geschreven; we verwijzen dus daar naar.

Op 12 mei 1940 verscheen nog een nummer van ons blad, dat voortdurend ons land in de oorlog betrokken werd, werd samengesteld. Dit heeft velen niet meer kunnen bereiken. Op 7 juni kwam weer een nummer van twee pagina's met een door het gehele hoofdbestuur ondertekend artikel „Ons Vertrouwen”. Tot 15 maart 1941 konden we doorgaan met in het openbaar onze visie op de totaal veranderde situatie te geven. Daarna kon Kerk en Vrede haar stem niet meer officieel laten horen. Door rondzendbrieven en bezoeken aan de afdelingen werd het contact met de leden bewaard. Deze rondzendbrieven (in duizenden exemplaren) hebben velen bemoedigd en gesterkt. Na enige tijd was ook dat niet meer mogelijk. Het hoofdbestuur bleef zo lang mogelijk regelmatig samenkomen. Zeer vele leden van Kerk en Vrede hebben in die benauwde jaren 40-45 hun taak verstaan (op allerlei wijze) met echter als gevolg dat velen in moeilijkheden kwamen en voor meerderen de poort van het concentratiekamp hier of in Duitsland open ging. Een aantal - nog steeds betreurd geestverwanten - hebben dat verblijf niet overleefd.

1945

Kort na het einde van de oorlog verscheen van de hand van prof. Heering een brochure „Pro Rege”, waarin duidelijk werd gemaakt waarom het in 1924 begonnen werk opnieuw - zij het in andere vormen - moest worden voortgezet.

In een algemene oproep en in een rondschrijven van het oude hoofdbestuur aan nog bekende adressen - veel materiaal was vernietigd of in beslaggenomen - werd meegedeeld dat zo spoedig mogelijk weer een blad zou verschijnen als eerste uiting. Kerk en Vrede zonder meer in zijn oude structuur te doen her-

Enkele voormannen uit de begintijd

Prof. Heering

Ds. Hugenholtz

Dr. Kuiper

Ds. Wartena

Prof. van Riel

Ds. Bleeker

rijzen, werd - zoal mogelijk - niet wenselijk geacht. Daarvoor was er te veel gebeurd en te veel veranderd. Uit de reacties op het uit te geven blad zou wel blijken of er weer behoefte bestond aan een of ander verband. Het eerste nummer verscheen in december 1945 onder de titel „Militia Christi”, maandblad van en voor christen-anti-militaristen” onder redactie van ds. Buskes, prof. Heering, ds. Hugenholtz en dr. Van der Voet. Na enkele maanden deed de redactie, die inmiddels ook een verband had gelegd met de „International Fellowship of Reconciliation” een oproep uitgaan voor een bijeenkomst om de verdere gang van zaken onder ogen te zien. Deze vergadering vond plaats op 1 juni 1946 te Amsterdam en werd bijgewoond door een 80-tal geestverwanten uit de nieuwe „Militia Christi”-groep. Na een rede van prof. Heering werd besloten opnieuw een Kerk en Vrede op te richten, omdat het aan het onveranderlijke evangelie ontleende getuigenis ook in een veranderde situatie moest worden gehoord. Het hiernaast afgedrukte uitgangspunt werd algemeen aanvaard. Als begin van de nieuwe periode werd op 21/22 september in Amsterdam een landelijke conferentie gehouden, waarvoor grote belangstelling bestond en waarop de richtlijnen voor het verdere beleid en het wachtende werk werden besproken.

Een nieuw Kerk en Vrede ontstond dus in 1946, geworteld in het oude beleden geloof, dat getuigenis aflegde van de onverzoenlijke tegenstellingen van Evangelie en oorlog, in welke vorm ook. Hetzelfde getuigenis uit dezelfde overtuig-

Deelnemers
eerste congres
Unie van
anti-militaristische
voorgangers
1928

ging, doch in een op de nieuwe situatie afgestemde formulering. Ook met een gewijzigde structuur, want het oude verenigingsverband werd vervangen door het meer soepele karakter van een beweging. Gemakkelijk kreeg dit nieuwe Kerk en Vrede het niet. Had de oude beweging in zekere zin in de eerste jaren de stroom nog mee door de golf van pa-

cifisme die over de wereld sloeg, na 1945 kreeg overal een pessimistische stemming de overhand. Het werd weer - en misschien nog sterker - een roeien tegen de stroom op.

Wat Kerk en Vrede in de na-oorlogse jaren te zeggen had aan kerk en christenheid, aan ons volk, daarover zal in andere artikelen geschreven worden.

Kerk en Vrede, aangesloten bij de „International Fellowship of Reconciliation” is een christelijke geloofsgemeenschap, die als haar overtuiging uitsprekt:

- dat de ontfermende en verzoenende liefde Gods, in Jezus Christus geopenbaard, de enige redding en genezing is van de zondige en zieke mensenwereld;
- dat deze liefde ons dringt tot liefde en verantwoordelijkheid voor de naaste en eerbied voor diens leven, dat onaantastbaar moet zijn;
- dat de oorlog met deze beginselen zodanig in strijd is, dat hij uit christelijk oogpunt volstrekt veroordeeld moet worden;
- dat de wil tot gemeenschap en gerechtigheid de drijfkracht moet zijn tot vernieuwing der nationale en internationale samenleving;
- dat een op deze beginselen steunende gemeenschapspolitiek in haar anti-kapitalistische, anti-imperialistische en anti-militaristische strekkingen een onmisbare voorwaarde is voor een duurzame vrede.

HERINNERINGEN

van Dr. J. J. Buskes

De naam van Hugenholtz moet in de eerste plaats genoemd worden. Ik beschouw het als een groot voorrecht, hem tot mijn vrienden te mogen rekenen, omdat ik zelden in mijn leven een beweeglijker en rustelozer en tegelijkertijd toegewijder en onbaatzuchtiger mens ontmoet heb dan Hugenholtz. Van hem is het initiatief uitgegaan en tot de dag van vandaag is hij een van de meest trouwe en actieve leden van Kerk en Vrede gebleven. En dan volgt een hele lijst met namen: ds. Wartena, ds. Padt, ds. A. K. Kuiper, Hilbrandt Boschma, ds. Briedé, prof. van Riel, dr. van der Voet, Bram Elfers, Marie Cohen Stuart en nog zovele anderen, die zich voor Kerk en Vrede hebben ingezet. Over elk van hen zou ik een artikel kunnen schrijven. En dan zou nog een hele lijst moeten volgen met de namen van Kerk en Vrede-leden uit later tijd. Ik begin er niet aan, vooral niet, om aan alle minder op de voor-

grond tredende, maar niet minder actieve leden geen onrecht te doen. Niemand zal mij echter kwalijk nemen, dat ik voor één naam alle aandacht vraag, de naam van onze onvergetelijke professor Heering, die meer dan wie ook door zijn persoon en werk (ik denk niet alleen aan zijn „De zondeval van het christendom”, maar ook aan zijn theologische studies) van Kerk en Vrede een boeiende geschiedenis heeft gemaakt.

Abstract en sectarisch?

Het is tegenwoordig nog al eens de gewoonte, om op het vooroorlogse Kerk en Vrede wat uit de hoogte neer te zien: een abstract en sectarisch antimilitaristisch gezelschap, meer idealistisch en humanistisch dan christelijk, dat voor de wezenlijke vragen geen aandacht had en zich te buiten ging aan enkele onwezenlijke kreten. Ik heb mij daarover wel eens opgewonden. Dat doe ik niet meer, vooral niet, omdat deze beschuldi-

gingen in de regel komen van mensen, die, als puntje bij paaltje komt, blijken van Kerk en Vrede niets af te weten. Kort geleden heb ik mij nog eens in „De zondeval van het christendom” moeten verdiepen. Natuurlijk is dit boek van professor Heering in menig opzicht verouderd. Toch ben ik diep onder de indruk gekomen van de wijze, waarop professor Heering in zijn tijd - toen de kerk nog volkomen verstek liet gaan - de problemen van oorlog en vrede aan de orde stelde en met die problemen bezig was, als christen en theoloog, liever nog: als christen-theoloog, en hoe hij ons mee liet denken, om samen de weg te vinden. Zijn antimilitarisme was geen gevoelsantimilitarisme, ook geen idealistisch antimilitarisme. Het was bijbels gefundeerd en doordacht. Het wist van de gebrokenheid van het leven. Wie wist ernstiger over de macht van de zonde in het wereldleven te spreken dan Heering? Sectarisch was hij in geen enkel opzicht. Hij wist van het „in de wereld” en van de verantwoordelijkheid voor het leven van volk en staat. Juist daarom verdroeg hij de oorlog met zijn onmenselijkheid en godloosheid niet.

Samen op pad

Op hoeveel plaatsen in Nederland heb ik in de dertiger jaren met prof. Heering gesproken. Altijd weer trof mij de zakelijke ernst van zijn christen-antimilitarisme. Hij was echter niet uitsluitend zakelijk. Goddank niet. Hij kon zedelijk verontwaardigd zijn, als hij sprak over de Godonterende en onmenselijke gruwelen van de oorlog. En hij was een profetisch figuur, als hij getuigde van de vernieuwende kracht, ons geschonken

het geloof in Christus en de verwachting van zijn Koninkrijk. Onder zijn leiding heeft Kerk en Vrede, schandelijk miskend, hooghartig genegeerd, fel en onwaardig bestreden, in de kerk gefunctioneerd en achteraf zeg ik: het heeft slapende christenen wakker geschud en afgestompte gewetens gescherpt. Het heeft zich helaas nog niet overbodig gemaakt. Dat was wel onze bedoeling. Prof. Heering heeft ons altijd op het hart gebonden, dat Kerk en Vrede wat het doet plaatsvervangend doet, vóór en in plaats van de kerk. Hoe verheugen wij ons, dat in de kerk tegenwoordig stemmen gehoord worden, verwant aan die van ons, en hoe zullen wij ons verheugen op de dag, waarop Kerk en Vrede verdwijnen mag, omdat de kerk in haar geheel vanuit haar geloof in Christus, neen zegt tegen de oorlog en het oorlogsbedrijf, even zakelijk, even verontwaardigd, even profetisch als Kerk en Vrede het nu veertig jaar lang gedaan heeft.

De samenwerking

Nog één ding. Jaren geleden werd op een vergadering de vraag gesteld, of vrijzinnigen en rechtzinnigen kunnen samenwerken. Dr. Boerwinkel moet toen gezegd hebben: „Dat behoeft niet meer bewezen te worden, dat hebben Heering en Buskes al jaren lang gedaan”. Prof. Heering vertelde dit, toen ik vijf en twintig jaar predikant was en hij voegde er aan toe: „We wisten, waarin we verschilden, maar we wisten ook, dat wij één waren in Jezus Christus, één in de verwachting van Gods Koninkrijk. Dat is het wat ons bijeenhoudt: niet disputeren over ons geloof, maar handelen en getuigen vanuit ons geloof.” We wisten inderdaad wat we aan elkaar hadden. Ik was een gereformeerde man en professor Heering was een vrijzinnig man. Maar: „We begrepen elkaar volkomen en vuiden elkaar aan en onze samenwerking was steeds direct en vanzelfsprekend.”

Een pacifist is iemand, die vrede maakt. Het is ons in Kerk en Vrede te doen om de vrede tussen de volken, maar wat wij in veertig jaar geleerd hebben is, dat we alleen aan de vrede tussen de volkeren mee kunnen werken, als we als christenen met elkaar vrede hebben, een vrede, die wij niet maken, maar die Christus maakt en die ons geschonken wordt, als we ons samen openstellen voor zijn persoon en zijn werk. In weinig kringen heb ik zo het gevoel gehad van samen gemeente van Christus en Militia Christi te mogen zijn dan in Kerk en Vrede.

Jarenlang heb ik mij onder de leiding van professor Heering voor Kerk en Vrede ingezet. Daarna heb ik een aantal jaren zonder hem aan Kerk en Vrede leiding mogen geven. Misschien begrijpt men, dat Kerk en Vrede een stuk van mijn leven is en blijft, en heel zeker zal men begrijpen, hoe dankbaar ik ben, dat Kerk en Vrede onder leiding van professor de Graaf, dr. Strijd, mr. Heering, Wentink en anderen er voor bewaard wordt een gevestigd en geslaagd bedrijf te worden. Dit is, dacht ik, de zin van ons herdenken: samen op weg, met de kerk, vóór de kerk, zo nodig tegen de kerk... terwille van de wereld.

God heeft geen welgevallen in oorlog, maar in vrede.

Samen op weg: kerk en vrede!

KERK EN VREDE

van 1945 tot 1964

door Prof. dr. J. de Graaf

Kerk en Vrede ontdekt

Kerk en Vrede kwam onmiddellijk na de tweede wereldoorlog weer uit de illegaliteit te voorschijn. Nog in de mei-maand van 1945 verscheen de eerste brochure van Kerk en Vrede van de hand van prof. G. J. Heering onder de titel „pro rege”. Kerk en Vrede begon en begint met een pro, niet met een anti. Het getuigenis vóór het evangelie, vóór Christus-koning staat voorop. Gods verzoenend en vreedstichtend handelen maakt ons moreel ongeschikt voor de koude oorlog tegen de naaste, laat staan voor de hete oorlog en de A.B.C. bewapening. In december 1945 begint Militia Christi weer te verschijnen, in juni 1946 wordt de vereniging „Kerk en Vrede” officieel weer opgericht. Een juiste volgorde! Eerst het getuigenis, dan de krant, die dit getuigenis verantwoordt, toepast op de wisselende gebeurtenissen van de dag en tenslotte, omdat dat er ook moet zijn, een vereniging met een zo eenvoudige mogelijke organisatiestructuur. Het ledental was klein in het begin. Was het nationaal-socialisme niet met de wapenen verslagen, waren wij in Nederland niet door soldaten bevrijd? Moest men nu niet voor alles praktisch en concreet over de opbouw van de vrede denken in plaats van principiële? Was oorlog en vrede nu niet een zaak geworden van de Verenigde Naties? Sprak het handvest van de Verenigde Naties niet duidelijk genoeg over de uitbanning van de oorlog? Zo dachten velen en ze interesseerden zich niet of nauwelijks voor het getuigenis der christen-pacifisten, dat ze immers ook van vroeger slecht kenden of vereenzelvigden met hun eigen wat naïef pacifisme van voor de oorlog. De schrijver van dit artikel hoorde tot die

velen, die met een wat vaag pacifisme begonnen waren, maar dit verloren door een veel concreter en feller anti-fascisme, zo sinds 1933. Ik interesseerde me voor de vernieuwingsbewegingen in kerk en volk van Nederland, in de mede door de strijd tegen het fascisme geschapen nieuwe verhouding tot de Sovjet-Unie en voor de Indonesische onafhankelijkheid, waarvan ik het begin had meegemaakt na de bevrijding uit de Japanse internering.

Pas in 1947 ontdekte ik Kerk en Vrede en in 1948 werd ik lid.

Indonesië en de koude oorlog

Het was vooral de besliste, concrete, goed voorlichtende en duidelijk positiekiezende houding van Kerk en Vrede in het conflict met Indonesië en haar afwijzing en doorbreking van de beginnende koude-oorlogsmentaliteit tegen Rusland en het communisme, die mij aantrokken. De officiële stem van de kerken was in die dagen naar mijn smaak stichtelijk of dodelijk voorzichtig, al sprak men van „critisch begeleiden”. Het kerkvolk bleek over Rusland, Indonesië en het communisme onwetend en sliktte de politieke acties, het Atlantisch pact en de inkrimping van de Europagedachte tot een klein West-Europa, alsof dit vanzelfsprekendheden waren.

Ik bleek het christen-pacifisme onderschat te hebben. Dit was geen abstracte anti-oorlogsbeweging, geen vlucht in het absolute maar een telkens weer trefzekere stellingname in de concrete politieke vragen op grond van een keuze, die ik niet langer ontwijken mocht, want zonder deze keuze verdwaalde men in het mist van een voorzichtig christendom, dat altijd achteraan komt.

Bij herlezing van „de zondeval van het

Een vóóroorlogse wijze van getuigen

christendom" bleek dit boek veel actueler dan ik dacht. Gelukkig heeft prof. G. J. Heering er in 1954 nog een nieuwe bewerking van gegeven. Hiroshima had mij al min of meer tot atoompacifist gemaakt, maar gesprekken met professor Heering overtuigden mij, dat ik dieper moest graven. Er waren er meer, die een min of meer gelijke weg aflegden als ik en zo groeide het ledental van Kerk en Vrede in de jaren tot 1950 weer flink aan.

Gemiste kansen

Wanneer ik Militia Christi van het begin van mijn lidmaatschap tot nu herlees, dan is het moeilijk om niet verdrietig te worden. Dit blad van de zogenaamde „rechtlijnige, abstracte anti-oorlogschristenen weerspiegelt immers de naoorlogse politieke tragedies. Telkens, als het nog tijd was voor een andere keuze dan de fatale, heeft Militia Christi alternatieven voorgesteld, voorlichting gegeven over die alternatieven, kerk en volksvertegenwoordiging benaderd, mensen met een andere visie naar Nederland laten komen, en laten spreken. Ik denk aan Heinemann, die als minister van de West-Duitse regering bedankte, toen aan dit volk tegen zijn wil de herbewapening werd opgedrongen, ik denk aan Trocmé, die de waarheid over de koloniale oorlog in Algiers uit eigen ervaring kon vertellen in een tijd, toen onze kranten nog niet over de folteringen schreven. Ik denk aan Nishiwaki, die de eerste berichten bracht in 1954 van de gevolgen van de proefexplosies. Nog in juni van dat jaar schreef Kerk en Vrede een brief aan de kerken, of nu niet de grens van de „rechtvaardige" oorlog bereikt was, of men als kerk nog langer zwijgen mocht. Het antwoord van de synode kwam in 1962. De door Kerk en Vrede uitgegeven brochure van prof. Nishiwaki, die zelf met zijn Geigerteller als eerste het door de proefexplosie getroffen Japanse schip had bezocht, verscheen nog wel een jaar voor de stemmen van Barth, Schweitzer, de Göttinger atoomgeleerden, Gollwitzer klonken. Het duurde nog weer een reeks van jaren voor de Nederlands Hervormde kerk deze stemmen hoorde. Ik denk aan Jean van Lierde, die in het jaar vóór de uitroeping van de onafhankelijkheid van Kongo ons deskundig voorlichtte. De namen en gedachten, daden en plannen van mensen als Rapacki, Luther King, Stephen King Hall, men vindt ze in Militia Christi maanden, soms jaren voordat ze in de grote pers opduiken.

Van crisis tot crisis

Intussen ging de wereld na de gemiste kansen inzake Indonesië, Duitsland, ontwapening, van crisis tot crisis: Berlijn, Dien Bien Phoe, Suez, Hongarije, Cuba, Viet Nam. Ook Nederland kwam op de rand van een oorlog over Nieuw Guinea. Vele politieke oplossingen, die reeds lang door enkelingen en van de NAVO-ideologie vrije bewegingen waren voorgesteld, werden te laat of helemaal niet toegepast; sommige mogelijkheden zijn nu nog open. Het is bemoedigend om te zien, dat Kerk en Vrede in deze concrete vragen altijd de horizon heeft afgezoekt naar wat de vrede dient. Ze zal dit ook in de toekomst blijven doen.

Verheugende verschijnselen

Onopgemerkt in de eerste jaren na de oorlog, eenzaam in de jaren van de gemiste kansen in de politiek, heeft Kerk en Vrede sinds ongeveer 1955 mogen constateren, dat zij niet meer alleen stond, dat de dingen, die zij voorstond, soms zelfs nog veel krachtiger en frisser en voor een groter gehoor werden gebracht door personen en groepen, die niet tot haar leden behoren. Dit heeft ons altijd diep en oprecht verheugd en we hebben er veel van in ons blad overgenomen; we willen ook van deze nieuwe stemmen leren. Dit heeft mede geleid tot de opstelling van de nieuwe beginselverklaring in 1959, tot het deelnemen aan andere, meer omvattende bewegingen als Praag, comité 1961 voor de vrede, of tot voorlichting over Pugwashbeweging, polemologisch instituut en andere initiatieven voor de vrede. In 1954 ging Hilbrandt Bosma, in 1955

professor Heering van ons heen. Nog steeds herinneren deze namen ons aan de blijvende opdracht om niet te rusten voordat de christelijke kerken zich geheel en onvoorwaardelijk in dienst van de vrede bevinden uit gehoorzaamheid aan de Vredesvorst, Jezus Messias. We deden maar enkele grepen uit het verleden. Zo spraken we niet over de met succes bekroonde actie van Kerk en Vrede tegen de eenzijdige militaire voorlichting op de scholen in 1953 in het kader van de altijd nog actuele strijd tegen de vermilitarisering, niet over de uitgave „nieuwe weerbaarheid" van 1952, waarop nu binnenkort het vervolg verschijnen zal, niet over het werk voor de dienstweigeraars en de nieuwe wet voor de gewetensbezwaarden. Het zijn allemaal zaken, die bovendien actueel blijven en we moeten niet te lang bij geschiedenis stil staan, maar naar de toekomst zien.

VERDER

Waarom? Hoe? Met wie?

door Dr. Kr. Strijd

In dit nummer moest over het verleden geschreven worden. Een overzicht van wat gebeurd is, inzicht waaróm het gebeurd is, geeft verheldering ten aanzien van het heden.

Maar wij moeten verder.

Daarom hoort in dit nummer ook een stuk over de toekomst.

Doel bereikt?

Voordat ik dit artikel begon te schrijven heb ik eerst de „Beginselverklaring en Doelstelling" van „Kerk en Vrede" nog eens gelezen. Ik had dat, eerlijk gezegd, in lange tijd niet gedaan. Ik ben - even eerlijk gezegd - met enige reserve begonnen; ik hield de mogelijkheid open, dat ik constateren moest: deze verklaring moet toch eigenlijk grondig veranderd worden, hij is uit de tijd. Ik kwam echter tot een heel ander oordeel. In dit stuk staat precies waar het om gaat - er staat ook precies in wat wij in en na 1964 als ons concrete doel moeten blijven zien.

Ik raad iedere lezer aan, de op deze blz. opgenomen „Beginselverklaring en Doelstelling" nog eens rustig na te lezen. Het is een goede oriëntatie. Wij weten weer welke richting wij moeten aanhouden.

Nu gaat het mij hier allereerst om punt 1 van de „Doelstelling". „Kerk en Vrede", lees ik daar, „stelt zich ten doel

Kerk en volk

van deze overtuiging te doordringen". „Deze overtuiging" houdt in „dat de Liefde Gods, in Jezus Christus geopenbaard, de enige hoop voor de wereld is en de vaste grond van onze menselijke verantwoordelijkheid op alle terreinen van het leven". Dat is de positieve kant.

De negatieve keerzijde is, dat „geen enkele rechtvaardiging van oorlog en bewapening steun vindt in het Evangelie". Wie nog aan de één of andere rechtvaardiging van de oorlog vasthoudt, zal bemerken hoe fataal de frustratie zal werken bij het willen realiseren van bepaalde plannen.

Zijn „kerk en volk" - ja, minder staat er niet! - daarvan doordrongen? Zijn deze woorden méér dan een nu wel te aanvaarden formulering - zijn ze ook uitgangspunt en richtpunt voor concrete uitspraken en beslissingen?

Synode

Het kan verhelderend werken, nu wij het over „de toekomst" hebben, en de vraag dus ook ernstig moeten overwegen of „Kerk en Vrede" nog wel een taak heeft - de aandacht te richten op de Synode der Nederl. Hervormde kerk en op de Rooms Katholieke „Pax Christi"-beweging.

Het synodale geschrift - wij hebben er herhaaldelijk op gewezen - bevat voortreffelijke opmerkingen en voorstellen. Het spreekt niet alleen een duidelijk „neen zonder ja's" tegen de kernwapenen uit, maar zegt daarbij gezonde dingen over coëxistentie, de organisatie van de vrede, het plan Rapacki, de doorbreking van het fatalisme, enz. Maar de conventionele wapens worden aanvaard - en wat deden wij daarmee in concreto -

Gegevens over de herdenkingsbijeenkomsten vindt u op de laatste pagina

er is wel aarzeling in de aanvaarding, maar tenslotte wordt „vervanging van de tactische kernwapenen door conventionele” „noodzakelijk geacht”. De NATO wordt als een noodzakelijke factor in het wereldpolitieke geheel bewust geaccepteerd - hoezeer het de Hervormde kerk daarmee ernst is bleek uit het artikel van dr. Bruins Slot in „Hervormd Nederland” van 25-4-’64 en uit het antwoord dat de schrijver gaf op een „ingezonden” van ondergetekende (H.N. 23-5-’64).

Pax Christi

De „Pax Christi”-beweging heeft vele sympathieke kanten. Maar wanneer het op een concreet antwoord op de grote wereldvragen aankomt, wordt het een herhaling van wat van diverse zijden al lang gezegd is. Het blijft alles te algemeen en vrijblijvend. Het werd mij, helaas, opnieuw duidelijk door de inleidingen op het laatste congres van „Pax Christi” in ‘s-Hertogenbosch gehouden (6-9 sept. ’64). In de toespraak van dr. W. J. Schuijt worden voortreffelijk geformuleerde uitspraken gedaan. Maar over de houding der „Pax Christi”-leden ten aanzien van de remilitarisering van Duitsland, het Rapacki (Gomulka)-plan, Cuba, de NATO-politiek, persoonlijke weigering van de militaire dienst, geweldloze strijdwijzen, de Praagse Vredesbeweging horen wij in dit referaat met geen woord. Dit betekent niet, dat deze vragen niet in bepaalde groepen van „Pax Christi” leven - het betekent wel, dat de leiding deze zaken niet rechtuit aan de orde stelt. Als enig nieuw en verheugend concreet voorstel noemde dr. Schuijt: het organiseren van voettochten in bepaalde grens- of conflictgebieden, als Oostenrijk-Italië, Vlaanderen en Wallonië.

De polemologie

- ook hierover in dit verband een korte opmerking - is een nuttige en onmisbare wetenschap. Maar toch zal men steeds voor ogen moeten houden, dat analyse en inzicht-verschaffen wel belangrijk zijn - „Kerk en Vrede” heeft zich daaraan ook nooit willen onttrekken - maar dat die analyse en informatie ook moeten functioneren. Anders lopen wij gevaar in de sfeer van de „trahison des ciers” te recht te komen.

Het doel

„kerk en volk van deze overtuiging te doordringen” is niet bereikt.

Wij deden niet genoeg. Wij deden het soms verkeerd. Wij waagden vele dingen niet. Dit stellen wij voorop.

Hier en daar zien wij, soms bij een vrij grote groep, enige verandering. Maar over het geheel aanvaardt men in „kerk en volk”, met een vanzelfsprekendheid, waarvan men de fatalistische wortel in het geheel niet onderkent, de oorlogsvoorbereiding en de oorlogspaartheid. Bijna overal in „kerk en volk” is het een doodgewone zaak „dat Jan in dienst moet” - ondanks Kerk en Vrede, Synode, Pax Christi, polemologie. Met opzet noem ik deze vier nu maar eens in één adem.

Daarom verder!

Omdat het doel niet bereikt is, omdat ook hoe langer hoe duidelijker blijkt, „dat de onder christenen nog gangbare rechtvaardiging van oorlog en bewapening in de weg staan aan de vervulling van de dienst der verzoening”, daarom moet „Kerk en Vrede” verder gaan met getuigenis en dienst.

In de kerk

In het volk

Het is in de afgelopen 40 jaren geprobeerd. Door tal van toespraken, oproepen, brochures, boeken, folders, gesprekken, openbare discussies, hebben wij ernstig getracht „kerk en volk” te bereiken.

Wij moeten daarmee doorgaan. Op een wijze, die bij onze tijd past. Dat is niet eenvoudig. Maar het blijft tot onze verantwoordelijkheid behoren. Steeds zullen wij op onze hoede moeten zijn, dat de gestalte van de boodschap (toon, woordkeus etc.) het gehalte niet in de weg staat. Dat is een gecompliceerde zaak. Wij zullen begrip moeten tonen voor de vragen en tegenwerpingen van hen, die de huidige bewapening aanvaarden - dit zal ons, als wij eerlijk willen zijn, niet zo heel moeilijk vallen: wij herkennen die vragen en tegenwerpingen immers ook als de onze. Maar dit begrip mag ons niet de moed ontnemen, het aanvaarden van de demonische middelen afgoderij te noemen en nieuwe wegen te wijzen, die tot de dienst der verzoening behoren. Begrip, ontmaskering en uitzicht horen samen.

Enkele concrete punten

Ik mag dit artikel over onze taak in de toekomst niet besluiten zonder enkele concrete punten te noemen, die in de situatie 1964 regelrecht samenhangen met de werkelijke aanvaarding van onze „Beginselverklaring en Doelstelling”. Nieuwe aandacht moet worden besteed aan de

1. Theologische verantwoording van het christen-pacifisme. In de I.F.O. R. is daar al het één en ander aan gedaan. Toch kunnen wij als „Kerk en

KERK EN VREDE

sprekt haar overtuiging uit:

- dat de ontfermende en verzoenende liefde Gods, in Jezus Christus geopenbaard, de enige hoop voor de wereld en de vaste grond van onze menselijke verantwoordelijkheid op alle terreinen van het leven is;

- dat oorlog met deze liefde en verantwoordelijkheid zozeer in strijd is, dat hij in woord en daad afgewezen moet worden;

- dat geen enkele rechtvaardiging van oorlog en bewapening steun vindt in het Evangelie en dat de onder christenen nog gangbare rechtvaardiging van oorlog en bewapening in de weg staan aan de vervulling van de dienst der verzoening, waartoe kerken en christenen geroepen zijn;

- dat in persoonlijke, sociale, economische en politieke verhoudingen de strijd voor gerechtigheid, vrijheid en menselijkheid slechts gevoerd mag en kan worden met middelen, die daarmee overeenstemmen.

stelt zich ten doel:

- kerk en volk van deze overtuiging te doordringen;

- op te komen voor al wat uit deze overtuiging voortvloeit, in het bijzonder door:

- met gebed, studie en opbouwende kritiek de verbeeldingskracht en volharding der staatslieden op de moeilijke weg naar ontspanning en ontwapening te steunen;

- de psychologische oorlogvoering tegen te gaan en de toenadering tussen de volken te bevorderen, ook en juist bij spanningen tussen de staten;

- te streven naar verwezenlijking van een internationale rechtsorde, naar geïnternationaliseerde hulpverlening aan de noodgebieden in de wereld en naar doorbreking en opheffing van door klassenstrijd, kolonialisme, rassenscheiding en blokvorming opgerichte barrières;

- studie te maken van, en ons volk vertrouwd te maken met de gedachten en de praktijk van bovengewelddadige strijdwijzen en geestelijke weerbaarheid in de strijd tegen onderdrukking;

- te ijveren voor afschaffing van militaire dienstdwang;

- te pleiten voor erkenning van gewetensbezwaren tegen militaire dienst, zolang deze niet is afgeschaft en voor zinvolle vormen van alternatieve dienst.

Meer dan pacifisten

Wij zijn meer dan pacifisten, ook al willen wij zeer zeker de vrede dienen en de oorlog in al zijn vormen bestrijden, overtuigd, dat zonder deze principiële bestrijding het vredesstreven doodloopt.

Maar men begrijpt ons verkeerd, als men in ons alleen maar pacifisten, anti-militaristen ziet.

Dan heeft men de diepste reden van ons verzet niet begrepen. Ons „anti” is slechts de keerzijde van ons „pro”, pro Christo, pro Rege.

De diepste reden van ons verzet is het brandend verlangen om terwille van Christus’ naam het christendom los te slaan van de oorlogsidee.

Prof. dr. G. J. Heering

Vrede" deze nodige bezinning óók dienen. Dit brengt verheldering én versterking in onze persoonlijke en oecumenische gesprekken.

Wij zouden daarmee ook vele predikanten kunnen helpen. Herhaaldelijk blijkt hoe bij de opleiding aan de universiteit en bij de herscholing daarna, aan de vragen van de politieke ethiek een geringe (of helemaal geen) aandacht wordt besteed. In prediking en pastoraat komt die politieke ethiek in concreto dan ook weinig aan de orde.

2. De vragen van onderwijs
en de bestaande voorlichting van de leerlingen op politiek gebied (indirect of direct), de legerdagen, enz. dringen zich hoe langer hoe meer aan ons op. Op (laat ik het maar voorzichtig zeggen en het woord „alle" vermijden) verreweg de meeste scholen, de christelijke inbegrepen, leeft men, hier meer, daar minder bewust in een NATO-politiek-klimaat en in een vanzelfsprekende aanvaarding (of: in een vanzelfsprekend ondergaan) van: „je gaat in militaire dienst". De doelstelling van „Kerk en Vrede" luidt:

kerk en volk
van de nieuwe overtuiging te doordringen.

3. Experimenteren met kleine „proefvelden"

ten einde te zien op welke wijze men de bevolking van een bepaald gebied in haar geheel met de boodschap van „Kerk en Vrede" kan confronteren.

4. Voorlichting

Wanneer wij de directe en indirecte politieke voorlichting over het algemeen (er zijn gelukkig nog wel uitzonderingen) bezien in pers, radio, televisie - dan slaat ons vaak de schrik om het hart. Hier vindt dikwijls op allerlei wijze een gevaarlijke ideologische indoctrinatie plaats.

Hoe is „men" te bereiken met de andere Realiteit, die tot andere beslissingen aanzet?

5. Contact met politici

Nodig is een periodiek contact met de politici, met de leden der volksvertegenwoordiging. Wij zouden kunnen beginnen dit contact te zoeken met diegenen onder hen, die zich christenen noemen. Te weinig aandacht is hieraan besteed. Toch behoort het tot onze verantwoordelijkheid ten opzichte van „kerk en volk".

6. De niet-gewelddadige strijdwijze
moet in veel breder kringen aandacht krijgen dan tot nu toe het geval is. Binnenkort komt er een rapport over deze „nieuwe weerbaarheid" uit. Maar dit is slechts een begin.

Kernen

Er is nog veel meer te noemen. Maar wat ik hier noemde is al meer dan genoeg om mee te beginnen.

Wij hebben enkele werkgroepen, die reeds enige tijd bezig zijn - binnenkort hopen enkele nieuwe met hun werk te kunnen beginnen.

Van groot belang is, dat wij overal kleine actieve kernen krijgen - van 2 tot 6 mensen - die een beperkte taak op zich nemen. Vele kleine, uitgevoerde, taken hebben meer betekenis dan één spectaculair project, dat niet kan worden uitgevoerd.

Ook op dit punt zijn er concrete voorstellen.

U begrijpt: wanneer wij van dit alles echt iets terecht willen brengen, dan is het nodig, dat velen meedoen. Allereerst ook jongeren.

Daarom beginnen wij deze nieuwe periode-na-40-jaar met een korte, intensieve actie voor nieuwe leden en nieuwe abonneés. In de eerste plaats gaat het hier om de jongeren.

Alle leden, abonneés, groepen worden over deze zaak door het H.B. aangeschreven. Wanneer u de inhoud van dit artikel reëel en zakelijk aanvaardt - want zo en niet anders is het bedoeld - dan zult u zeker doen wat u kunt. En dat is vaak meer dan u denkt.

Sofismen

Het is wel duidelijk: Wij moeten verder gaan. „Kerk en volk" zijn nog lang niet van de overtuiging doordrongen, dat wij geroepen zijn tot een nieuwe, vreemde-en-heilzame, gehoorzaamheid.

Er zijn enkele sofismen, enkele bedrieglijke redeneringen, die een merkwaardig sterke invloed op „kerk en volk" uitoefenen. Ik noem er twee.

Het eerste luidt:

„Wij wijzen de oorlog met deze afschuwelijke wapenen natuurlijk af - maar om te zorgen dat hij niet komt moeten wij ons bewapenen. Via de bewapening voorkom je de oorlog."

Het tweede luidt:

„Het is van belang, dat het christen-pacifisme z'n boodschap doet horen. Maar het blijft tenslotte een speciale roeping van bepaalde christenen. Wij mogen de zaak niet verabsoluteren en generaliseren."

Beide sofismen „doen" het.

Dat is ook wel te begrijpen.

In het eerste deel van beide sofismen wordt het geweten tot rust gebracht. En in het tweede deel wordt onze situatie geconsolideerd: er behoeft niets te veranderen.

Bij sofisme nr. 1 vraagt men zich niet af, wát voor wapenen het eigenlijk zijn, wát voor mensen wij eigenlijk zijn, wát de geschiedenis ons leert...

DE DIENST is niet afgelopen!

Het klimaat is anders dan na de eerste wereld-oorlog. Toen dacht men: „dat nooit weer!" Nu denkt men: „het komt toch weer! De koude oorlog kondigt de hete aan!" Het zwartste pessimisme heerst alom. Angst en wantrouwen regeren de wereld en maken het leven tot een vloek.

Maar Kerk en Vrede werkt door. En mét haar alle geestverwante strijders in het buitenland. Haar dienst is niet afgelopen. Integendeel: nu ziet ze pas goed, wat haar dienst is. „Waar de illusies ophouden", sprak Kierkegaard, „daar begint het geloof".

Naar ons geloof is het werk van Kerk en Vrede geen mensenwerk, maar Gods werk, één van Gods werken, die Hij op aarde uitgevoerd wil hebben.

„Als de Heer het huis niet bouwt, sloven de arbeiders zich vergeefs af". Maar deze weten: Hij is de bouwmeester. Hij beveelt en wij gehoorzamen. Hij trekt de lijnen en wij volgen. Hij heeft het project voor ogen en wij vertrouwen. Hij staat ons bij en wij volharden. Hij spreekt: „Niet door geweld zal het geschieden, maar door Mijn geest." En wij geloven. „Ziende op de overste leids-

De beslissende keuze

Ik neem heden

de hemel en de aarde

tegen u tot getuigen;

het leven en de dood

stel ik u voor,

de zegen en de vloek;

kies dan het leven,

opdat gij leeft,

gij en uw nageslacht,

door de Heer, uw God,

lief te hebben,

naar zijn stem te luisteren.

(Deut. 30 : 19 - 20)

Bij sofisme nr. 2 vraagt men zich niet af wát het betekent dat Christus „Heer" is - en of het dan misschien tot de algemene roeping van de christenen behoort aan een ongelukteerd en mechanisch vernietigen deel te nemen... Met opzet noemde ik deze twee veel voorkomende, hun macht over de geesten uitoefenende sofismen.

Omdat het er zó voorstaat, mag „Kerk en Vrede" nog niet met het werk ophouden.

Laten wij werken zolang het dag is. En laten wij er iets voor over hebben.

KR. STRIJD

man en voleinder des geloofs, Jezus Christus."

Het aantal leden is nog altijd kleiner dan vóór de oorlog. Maar de aandacht in den lande, vooral in de kerken, is groter. Ook omdat de zichtbare werkelijkheid in een vreselijke taal meesprekt. Als de misdadigheid van de oorlog haar maximum nadert, komt de krankzinnigheid aan haar zijde, de reine waanzin. De Reaal-politiek faalt. Christus wordt reëel. „Zonder Mij kunt gij niets doen." Zonder Mij is er geen toekomst.

Kerk en Vrede geen mensenwerk, al werken gebrekkige mensen mee. Maar één van Gods werken. En Hij laat niet varen de werken Zijner handen. Zijn wil is het dat de kerk ook hierin zich openbaren zal als de kerk van Christus en de strijd, de principiële strijd zal aanbinden tegen oorlog en oorlogstoerusting, tegen het ganse militarisme. Dan heeft Kerk en Vrede het werk gedaan dat haar is opgedragen. Dan is haar dienst volbracht.

Maar tot zó lang, dienaar van Christi, werk door!

Prof. dr. G. J. HEERING in 1954

KERK EN VREDE

MAANDBLAD VAN DE

GROEP VAN GODSDIENSTIGE VOORGANGERS EN GEMEENTELEDEN
TEGEN OORLOG EN OORLOGSTOERUSTING

Uitgave van:

Schermer's Drukkerij en Boekhandel
Appelmarkt, Bolward, Telefoon 40
Stukken betreffende administratie aan den uitgever

Redactie-adres:

J. B. TH. HUGENHOLTZ
AMMERSTOL

Abonnementprijs:

Voor niet-leden der Groep f 1,00 p. j.
Advertentieprijs: 20 cent per regel
Bij contract-advertentie wordt flinke korting gegeven

Onder bovenstaande kop verscheen in mei 1925 het eerste nummer van het maandblad „Kerk en Vrede”.

We nemen daaruit over een artikel van prof. Heering, getiteld:

Misverstand

Bij „ontwapenaars” treft men soms de mening aan, dat militairen en zij die voor defensie pleiten, de oorlog nog zo afschuwelijk niet vinden. Dit is natuurlijk misverstand. Ook al zijn er, zelfs in ons land nog wel verblinden, die in de geest van Steinmetz's „Philosophie des Krieges” 1907 van de selectieve en stalende invloed van de krijg blijven gewagen, na wat zij gezien hebben in de jaren 1914-1918, is toch het algemene oordeel, ook onder militairen en „bewapenaars”: oorlog is een vreselijk kwaad.

Maar nu treft men bij onze tegenstanders telkens de mening aan dat het verschil tussen hen en ons alleen hierin zou bestaan, dat zij meer oog hebben dan wij voor de noodlottige gevolgen van ontwapening, meer besef van recht en meer liefde en waardering voor het vaderland en zijn onafhankelijkheid. In deze geest is ook het stuk geschreven van Prof. Groenewegen „Anti-militairisme en ontwapening” in het mei-nummer van „Ons Leger”.

Ook deze mening rust op misverstand. Wij kunnen er natuurlijk niet aan denken in dit kort bestek de vragen te behandelen of het recht in en door de oorlog wordt gediend (ieder volk zegt: ja, zeker, immers mijn recht) of een zedelijk doel als het recht met een middel als oorlog is, kan worden gediend en of er nog een andere en hogere norm van vaderlandsliefde is dan die tot dit middel bereid is. Over deze vragen denken wij principieel verschillend. Een en ander kan men vinden in mijn brochure over „De zedelijke eis tot nationale ontwapening”.

Wij tekenen hier alleen protest aan tegen de mening: over oorlog denken wij gelijk, die vinden we beiden even afschuwelijk. Deze mening is, naar onze overtuiging, onjuist.

Wij zien de oorlog vooral als zedelijk afschuwelijk, als een georganiseerde en eindeloos-lang volgehouden misdaad, als een duidelijk en flagrant vergrijp tegen

Gods wil, zoals die wil zich aan ons openbaart in ons geweten en in het Evangelie van Jezus Christus.

Het spreekt vanzelf, dat het karakter van de moderne oorlog aan dit ons oordeel mee schuld heeft, welk karakter door de Gereformeerde Prof. Bavinck aldus werd weergegeven: „Het oorlogvoeren verandert meer en meer in een moordpartij, waarin de hoge beginselen der christelijke moraal met voeten getreden worden”.

Wanneer men over de monsterachtige en snel (in 't verborgene) zich ontwikkelende oorlogstechniek slechts kalmpjes opmerkt: „welke strijdmiddelen gebezigd worden en mogen worden, hangt van de ontwikkeling der krijgskunst en het internationale oorlogsrecht af” (Prof. Groenewegen) dan verraadt men daarmee, dat van de zedelijke walging, die ons bekruipert, wanneer wij aan het moderne oorlogsbedrijf denken, toch niet zo heel veel aanwezig is, althans niet op het ogenblik dat men spreekt.

In dit oordeel worden wij versterkt door een vergoelijkende uitspraak als deze:

„De op het slagveld ontketende hartstochtennemen de ware krijgstuich toch nooit geheel weg en worden, evenals in het gewone leven door uitingen van echte menselijkheid opgewogen”.

en door de volgende sententie over God's wereldleiding:

„Het is niet in strijd met de goddelijke wereldleiding dat de mens vuisten heeft en wapenen draagt, niet dat de volken legers en vloten, granaten en verstikkende gassen bezitten. Hoe zou dat kunnen bestaan?”

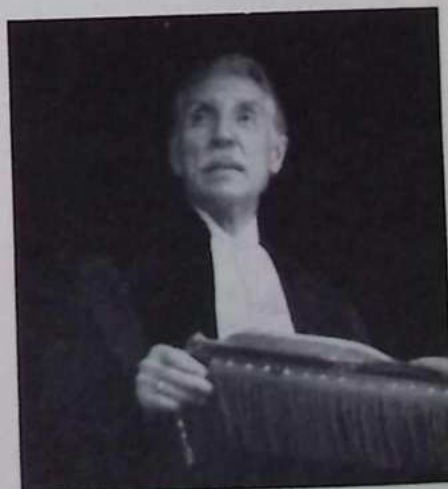
M.i. worden hier op gevaarlijke wijze door elkaar gemengd God's verborgen wereldwil en God's wil, zoals Hij die in Christus en in ons geweten openbaart. Wij hebben ons door die laatste wil te laten leiden, dáárdoor alléén en de overtuiging dat wij zó het beste meewerken ook met God's verborgen wereldleiding. Iets immoreels aanvaarden omdat het bestaat,

is ons nergens geboden. Ook het schurkachtige bestaat!

Zó bestaat ook de oorlog. Als een vloekwaardig bedrijf, waaraan we weigeren mee te doen, uit respect voor God's wil en uit zelfrespect. En omdat wij onze liefde voor ons vaderland en onze eerbied voor ons volk willen bewaren, zullen wij niet ophouden hun toe te roepen: zweert duidelijk en zichtbaar de oorlog af, door het oorlogstuig weg te werpen! Nog afgezien van onze overtuiging, dat de voortgaande bewapeningswedstrijd der staten (indien niet uit de volken een zodanig verzet rijst tegen het oorlogsinstituut, dat de regeringen gedwongen worden om de Volkenbond te doen beantwoorden aan zijn doel) onvermijdelijk binnen korte tijd tot de algehele ondergang voert van welvaart, menaelijkheid en cultuur - ons christelijk geweten verbiedt ons de weg van oorlogstoerusting langer te bewandelen.

Prof. Groenewegen meent: „Een volk dat zijn leger niet eert, onteert zichzelf” Wij denken precies andersom: Een volk dat zich paraat houdt om straks actief aan het satanisch oorlogsbedrijf mee te doen, onteert zichzelf. Omdat onze zedelijke afkeer van dit bedrijf veel feller is en onze zedelijke veroordeling veel beslister, dáárom oordelen wij anders.

Misverstand is het, de reden elders te zoeken.

Wie is er bang voor Kerk en Vrede?

door Herman van der Wusten

In de voortreffelijke actualiteitenrubriek van de KRO-televisie, Brandpunt, heeft de vice-voorzitter van Pax-Christi gezegd, dat „er al jaren geregelde contacten met Kerk en Vrede zijn”. Nu is voor brede conclusies meer nodig dan dit kleine feit, maar toch: er is geen rel ontstaan, ik heb geen ingezonden stuk gezien. Kerk en Vrede schijnt op weg een gerespecteerd instituut te worden. De interviewer zei verder, dat de kerk het idee van de rechtvaardige oorlog nu maar eens moest loslaten. Het is natuurlijk mooi, dat zulke dingen gezegd worden en dat men misschien binnenkort Militia Christi in de trein kan zitten lezen zonder het gevoel te hebben een gewaagd stukje non-conformisme ten beste te geven. Wie is er nog bang voor Kerk en Vrede?

Niettemin blijven wolkjes en wolken het zwerk verduisteren. Zo'n wolkje is bijvoorbeeld de luitenant-kolonel b.d. de Vries, die in Vrij Nederland van 12 september als volgt geciteerd wordt: „Weet je wat het met die dienstweigeraars is? Ze zijn allemaal psychisch gestoord.”

Als we ons verder tot de wolken bepalen, dan zie ik vooral deze:

1. Men is moe van de megatonnen. De bom is er en we hebben geleerd ermee te leven. Weliswaar niet zoals von Weizsäcker het bedoelde, maar toch genoeg om hem bijna onopgemerkt uit zijn verband te citeren.

Men is moe van oorlogen ten zuiden van Gibraltar en ten oosten van Italië. Noch bij de crisis om Vietnam, noch bij de crisis op Cyprus of die in Kongo of die in Maleisië is er sprake (gewest) van enige opschudding, van enig gevoel, dat men er iets mee te maken had.

2. Nog steeds zijn we er niet in geslaagd de vage malaise over de slechte wereld tot een gearticuleerd verlangen naar vrede of zelfs maar tot een openbaar discussiepunt te maken. (De Troonrede bevat i.b.v. wat betreft dit onderwerp alleen deze gemeenplaats: „Het Atlantisch verdedigingsstelsel blijft voor het behoud van onze vrijheid en de wereldvrede onmisbaar.”) En waarom zou het dat ook moeten zijn? Het is zo uiterst comfortabel en ook niet helemaal onjuist om de moeilijkheden, die de wereldbevolking heeft om zonder al te grote handtastelijkheden met elkaar om te gaan, toe te schrijven aan machten buiten ons, waar we geen zeggenschap over hebben. Het minste, wat we dan al kunnen doen, is bedenken wat die machten

zijn en wie ze hebben. En of die ze terecht hebben. Zo is het weer een uitermate veeg teken, dat het Amerikaanse congres de beslissing over oorlog en vrede na de gebeurtenissen in de Golf van Tonkin (begin augustus) zonder meer uit handen gaf door een resolutie aan te nemen die de beslissingsbevoegdheid aan de president overdroeg. De stemming in het Huis van afgevaardigden: 416 voor 0 tegen; in de Senaat 88—2. De tegenstemmers Gruening (Alaska) en Wayne Morse (Oregon) vonden de resolutie terecht niet in overeenstemming met de

grondwet. Ook hier geen openbaar discussiepunt: het debat in het Huis duurde 40 minuten (Time 14 augustus). Bovendien mogen we hierbij steeds bedenken, dat machtsverhoudingen veranderd kunnen worden. Door God gewilde orden zijn uiterst zeldzaam.

3. De vrede is een zaak van deskundigen aan het worden. Daar zit iets goeds in, als het betekent, dat vrede niet puur geluk is. Maar het is fout, als het betekent, dat vrede het oplossen van een vergelijking met een onbekende is, die men het beste aan een kundige rekenmeester kan overlaten.

Laten wij na 40 jaar Kerk en Vrede hopen, dat het zijn doel snel voorbij mag schieten, maar laten wij daar niet al te veel vertrouwen in hebben. Getuige het bovenstaande is enige pessimisme in dit opzicht wel gerechtvaardigd. Dat betekent, dat Kerk en Vrede de jeugd nodig heeft. Een jeugd, die met Kerk en Vrede wil staan in een traditie van vernieuwing. En dan geen vernieuwing, die net even anders is, zoals de reclame het wil, maar zo'n vernieuwing, dat men misschien nog wel eens zal schrikken van Kerk en Vrede.

Waarom KERK EN VREDE?

W. A. DE PREE:

Lid zijn van Kerk en Vrede betekent niet dat je de vraagstukken onder de knie hebt, integendeel! Maar het betekent wel dat je bereid bent om de problematiek van oorlog en vrede eens langs een geheel andere weg en van een heel andere kant te benaderen. Je vindt in Kerk en Vrede een bezinningscentrum, waar je vanuit de verzoening, die Jezus Christus de wereld heeft geschonken, de verhouding Oost-West, arme en rijke landen, het nationalisme etc. kunt doordenken. Bovendien vind je in Kerk en Vrede een beweging die probeert de in Christus geschonken verzoening concreet gestalte te geven.

Het is duidelijk dat Kerk en Vrede probeert bepaalde structuren, vastgeroeste structuren van denken en handelen, te doorbreken. En dat spreekt je als jongere aan. Juist als jongere ben je geneigd om tegen bestaande structuren in opstand te komen. Juist als jongere ben je bereid alles voor de vrede te doen, al was dit alleen maar om het feit dat je menselijkerwijs gesproken langer op deze wereld zult rondwandelen dan de ouderen, zodat je meer te verliezen hebt.

En ook al kom je er niet helemaal uit, ook al kun je niet voor 100 pct. maar hoogstens voor 70 of 80 pct. ja zeggen tegen het pacifisme, dan is toch je plaats in Kerk en Vrede en zou je je moeten aansluiten. Want niet-aansluiten betekent voor 100 pct. ja zeggen tegen de oorlogsvoorbereidingen.

Kom bij Kerk en Vrede en help als jongere mee oplossingen te vinden, waaraan de wereld iets heeft en dat in een atmosfeer die niet verpest is door de koude oorlog.

DR. C. P. VAN ANDEL:

Heeft mijn lidmaatschap van „Kerk en Vrede” nog zin nu de kerk, waartoe ik behoor, duidelijke taal heeft gesproken over het vraagstuk van de kernwapenen? Nu ook de Wereldraad van Kerken en Paus Johannes XXIII de moderne oorlogvoering hebben veroordeeld en de moderne wapenening in het juiste licht hebben gesteld? Wordt de rol van onze beweging niet langzamerhand door de kerken overgenomen?

Het komt mij voor dat bovengenoemde blijken van een nieuw vredesdenken althans de arbeid van „Kerk en Vrede” overbodig hebben gemaakt. Het grote schip der kerk zal de hulp van sterke, wendbare sleepboten niet kunnen missen.

Het bestaan en de krachtwerking van „Kerk en Vrede” hangt daarvan af, of onze beweging haar getuigenis niet beperkt tot een duidelijk „neen” ten opzichte van oorlog en wapenening, van kazernemoraal en psychologische oorlogsvoorbereiding.

Het gaat vandaag ook om inzicht in de samenhang tussen sociale, economische en militaire politiek, om de vervlochtenheid van sociologie, economie en polemologie.

Wij zijn geen pacifisten om ons honend van deze feitelikheden te distancieren, maar om ook onze bijdrage te geven, opdat deze ontwikkeling niet aan haar eigen wetmatigheid worde overgelaten. Met „neen” zeggen alleen komen wij niet verder. We hebben een sterke deskundige werkgemeenschap nodig, die andere wegen wijst voor het hedendaagse economische en militaire beleid, opdat dit beleid omgeschapen wordt naar vrede en gerechtigheid.

Omdat „Kerk en Vrede” zulk een

Gegevens over de herdenkingsbijeenkomsten vindt u op de laatste pagina

kracht- en inspiratiebron kan zijn en nog meer moet worden, is mijn plaats juist daar.

J. VAN DER WIEL:

Ik wil graag christen zijn en bij Kerk en Vrede horen. Betekent dit, dat ik die twee vereenzelvig? Bewaar me... Ze hebben wel iets met elkaar te maken. Het christen-zijn is geen alledaagse zaak. Het wordt voor mij hoe langer hoe duidelijker dat ons aangepaste christendom zijn betekenis verloren heeft. Het lijkt me een zaak van leven en dood, dat we de weg, die Messias Jezus wijst, in het vizier krijgen.

Onze wereld ziet voorlopig weinig kans anders te denken dan in categorieën van macht en evenwicht, van geweld en afschrikking en ik onderschat de problemen die hier liggen allerminst. Maar voor mij klemmt de vraag, waarvoor de christelijke gemeente dient, als zij zich in dit denkpatroon laat meenemen? Het niet-der-wereld-gelijkvormig-zijn betekent toch een andere „inbreng”. Het betekent toch de moed om andere wegen te zoeken, zolang we ze nog niet kunnen wijzen. De christelijke gemeente heeft geen program. Ze moet het ook niet willen hebben. Maar ze denkt anders, ze leeft minder gebonden aan het verleden en aan het geworden, ze leeft vanuit de Toekomst.

Daarom ben ik bij Kerk en Vrede gekomen. Hier vind ik een poging om het gekke schema, waaraan onze wereld kapot gaat (al redden we er een paar jaar mee) te doorbreken. Hier vind ik een besef, dat het hoog tijd is ons los te maken van onze „gesataniseerde traditie” (Mönnich).

TOESCHOUWER

of

DEELNEMER

Velen zeggen:

„Wij zijn dankbaar dat jullie er zijn, want ge hebt onze vanzelfsprekendheden, ons gelaten aanvaarden doorbroken”

„Kerk en Vrede is ons lastige geweten”

„De stem van Kerk en Vrede moet blijven klinken”

Voor zulke woorden zijn we dankbaar. Maar het zijn woorden van toeschouwers, niet van deelnemers aan het werk.

Wartoe behoort u?

De opdracht der kerk

(Uit een „Verklaring” van een aantal kerkelijke kringen in Duitsland.)

Ondergetekenden, leden en predikanten van de Evangelische kerk, zijn door de atomaire wapening tot de vaste overtuiging gekomen, dat het met onze belijdenis van Jezus Christus als Koning des Vredes, niet in overeenstemming is soldaat te worden.

- De opdracht van de kerk om aan de wereld de vredesboodschap van Christus te verkondigen, wordt verduisterd als de kerk stilzwijgend toeziet hoe legerpredikanten in verzoeking worden gebracht om in het raam van de militaire zielszorg, mee te werken aan de psychologische wapening.
- Het geweten van de dienstplichtige christen wordt in verwarring gebracht als ook de kerk zich aansluit bij de openbare mening dat vrijstelling van dienstplicht slechts een uitzondering behoort te zijn voor het verontruste geweten - zij moet integendeel duidelijk tot uitdrukking brengen dat de weigering van militaire dienst voor een ieder die Jezus Christus

gehoorzaam wil volgen, thans geboden is.

- Wij vragen daarom dringend de Synode en de Raad van de EKD, alsook de synodes en leiding der kerken in de Bondsrepubliek ervoor te zorgen dat aan de soldaten in het Bondsleger de vrije en onverkorte boodschap van het Evangelie, die ook het neen-zegen-tegen-het-soldaat-zijn thans in zich sluit, in ieder geval onder de aandacht gebracht wordt.
- Wij verklaren bovendien dat wij onzerzijds alles zullen doen om onze medechristenen op te wekken tot een rechte en volle gehoorzaamheid aan het Evangelie. Wij zullen nog nadrukkelijker als tot nu toe in persoonlijke gesprekken en - als predikers - op de kansel er op wijzen dat het ernst maken met de geloofsgehoorzaamheid vandaag betekent de militaire dienst te weigeren. We zullen waarschuwen voor een prediking die dit verzwijgt of die er op gericht is de soldatendienst met een goed geweten te doen aanvaarden.

Dr. Martin Niemöller:

De vrede is voor ons, christenen, de grondslag van ons bestaan, want de blijde boodschap verkondigt ons de aan ons te beurt gevallen verzoening. God heeft deze vijandschap overwonnen, niet doordat Hij ons als zijn vijanden uit de weg geruimd heeft, maar doordat Hij zelf vrede maakte en wel zo, dat Hij de grondvesten van onze vijandschap deed wankelen.

Als er in het Nieuwe Testament geen enkele aanmoediging tot gebruikmaking van geweld staat, wel echter een menigte van waarschuwingen zowel bij Jezus zelf als bij zijn apostelen, dan hangt dat ten nauwste samen met de boodschap zelf, die een boodschap van vrede is. Zo moeten wij ons, als christenen, onderzoeken of wij deze boodschap goed verstaan. Dat is niet iets dat vanzelf spreekt omdat de eeuwen door in de geschiedenis van het christendom een traditie heeft geheerst, die het gebruik van geweld en de oorlog trachtte te rechtvaardigen. Nu is deze traditie aan het verdwijnen, ze wordt overal doorbroken, waar het christelijk geloof weer levend wordt door de persoonlijke binding aan de Man van Nazareth als de Heer, die we in het geloof toebehoren; hier heerst dus de vraag: „Heer, wat wilt Gij dat ik doen zal” ons leven en handelen. Op het ogenblik dat die vraag gesteld wordt, is het met de geest van het geweld gedaan. „Weet gij niet, wiens geesteskind gij zijt? Of: „Hebt gij uw geloof aan Mij te danken aan geweld, of gelooft gij, omdat Ik u Mijn vrede aangeboden heb?”

Als wij christenen daarvan niets weten of niets willen weten, dan hebben wij ook geen specifiek christelijke bijdrage tot de vrede geleverd. De christen die het gebruik van geweld voor mogelijk houdt om de vrede te winnen, te bevorderen of te verzekeren, oordeelt niet als christen, maar op grond van eigen gedachten en inzichten, die hij mischieven voor christelijk houdt waarop hij zich zeker op een lange kerkelijke traditie beroepen kan. Maar op één kan hij zich niet beroepen: Op Jezus, net zo min als op zijn apostolische getuigen.

Albert Gaillard:

Het is noodzakelijk dat de kerk met een profetisch gebaar als aanklager optreedt en neen zegt.

Zou niet thans het ogenblik gekomen zijn, nu de mensen leven in een voortdurende vrees en angst voor de oorlog, en nu de oorlog dreigt te worden wat hij zal zijn, en hij dit totalitaire en internationaal karakter heeft aangenomen, dat van hem niet anders heeft gemaakt dan een duivels instrument ten behoeve van twee elkaar beconcurrerende vormen van imperialisme, zou dan thans het ogenblik niet gekomen zijn voor de christelijke kerk om over de oorlog, over elke oorlog, een oordeel uit te spreken in de naam van Jezus Christus; een oordeel, dat zij niet geroepen is gestalte te geven in een individueel innerlijk verzet, maar in een gemeenschappelijk appél op het geweten, in een houding van de ganse christelijke gemeenschap, waarbij men zich verheft tegen de gigantische en totalitaire staat om tot hem het woord te spreken van alle profeten: „Het is u niet geoorloofd...”

Wereldraad van Kerken:

Verheven doeleinden, zo menigmaal uitgedacht om oorlog te rechtvaardigen kunnen de waarheid niet verhelen dat zijn geweldpleging en vernietiging in wezen slecht zijn. Daarom moeten christenen in de landen waar zij wonen zich niet tot dit bedrog lenen, maar het aan de kaak stellen.

Het één of het andere:

Men kan niet in de ene hand het heilig Evangelie dragen en in de andere hand een geweer, waarmee men medemens, voor wie Christus gestorven is, naar het leven staat. Als het mens wordt, moet men of het Evangelie loslaten en het geweer in beide handen nemen, of het geweer wegwerpen en met beide handen het Evangelie vastgrijpen.

40 JAAR KERK EN VREDE herdenking op ZATERDAG 17 OKTOBER AMSTERDAM

VERGADERING MET LEDEN EN
ABONNE'S OM 14.30 UUR IN
KRASNAPOLSKY

OPENBARE BIJEENKOMST

in de
N.Z. KAPEL Rokin 78a

Spreekers:

PROF. DR. J. DE GRAAF
DR. J. J. BUSKES
DS. W. A. SMIT

Aanvang 19.30 uur

Bij Kerk en Vrede

behoren christenen uit verschillende kerken en godsdienstige groepen.

Zij weten zich één in de overtuiging, die in de punten 1-4 van de beginselverklaring tot uitdrukking is gebracht. Deze punten geven niet een antwoord op alle vragen, doch wel de verantwoording van een keuze, waartoe het Evangelie van Jezus Christus ons gedrongen heeft.

Met het bijbelse getuigenis wil onze beweging niet een abstract en tijdloos pacifisme verkondigen, maar midden in het heden staan. Daarom is ook de doelstelling gericht op concrete zaken, die in de huidige situatie aan de orde zijn.

Wat wij willen bereiken is in de eerste plaats een doorbreken van het denken in termen van kracht en geweld, welk denken nog in het overgrote deel der christenheid en der mensen gevonden wordt, en dat uiteindelijk de oorlog nog doet aanvaarden. Wanneer echter dat „militaire denken“ doorbroken wordt en plaats maakt voor een visie, zoals het Evangelie die geeft, en de kerk een radicaal „neen“ tegen het vernietigingsbedrijf, dat oorlog heet, uitsprekt komt er ruimte voor de dienst der verzoening, waartoe kerk en christenheid van Godswege geroepen zijn.

Ons „neen“ tegen de oorlog en alles wat daarmee samenhangt, is geboren uit het „ja“ dat we willen zeggen tot Jezus Christus. In onze „International Fellowship of Reconciliation“ (Broederschap der Verzoening) weten wij ons verbonden met bewegingen als de onze over de gehele wereld.

hoofdbestuur Kerk en Vrede

Voorzitter:	Prof.dr. J. de Graaf	De Bilt (Ut.), Park Arenberg 93
Secretaris:	J. J. Wentink	Amsterdam-z., Oud-Ehrenstein 18 Telefoon 020-420597 Postrekening 435382 t.n.v. Hoofdbestuur Kerk en Vrede p.a. Amsterdam-z., Oud-Ehrenstein 18
Penningmeester:	D. H. Meynen	Den Haag, Pauwenlaan 52
Leden:	Ds. H. Bremer Mej. ds. K. van Drimmelen Dr. G. Hartdorff Mr. A. H. Heering Ds. M. Hinlopen Pater S. Jelsma M.S.C. H. J. Lankhorst Ds. M. R. Pliester Drs. W. A. de Pree Dr. Kr. Strijd M. C. v. d. Veen-Rookmaaker H. H. v. d. Wusten	Amsterdam-w., A. van Schendelstraat 17 Laag-Zuthem (Ov.), „Den Alerdinck“ Amsterdam-n., Buikslooterdijk 364 Den Haag, v. Diepenburchstraat 30 Amstelveen, Amsterdamseweg 274 Den Haag, Adelheidstraat 74 Ouderkerk a.d. Amstel, Strandvlietlaan 9 Oudkarspel, Dorpsstraat 228 Utrecht, P. de Hooghstraat 67 Amsterdam-z., Cliostraat 27 Wageningen, Bowlespark 17 Amsterdam-c., Prinsengracht 836
Ere-leden:	Dr. J. J. Buskes Ds. J. B. Th. Hugenholtz	Amsterdam-z., Rooseveltlaan 228 Zeist, Veldheimlaan 17

mededelingen

1. Als lid van Kerk en Vrede kunnen toetreden zij die beginselverklaring en doelstelling onderschrijven en de leeftijd van 18 jaar hebben bereikt. Zij stellen zelf hun jaarlijkse bijdrage (min. f 4,25) vast en nemen een abonnement op „Militia Christi“ à f 6,90 per kalenderjaar (voor studenten f 3,50). Abonnementen kunnen echter te allen tijde ingaan tegen 60 cent per resterende maanden van het boekjaar. Een kwartaal-proefabonnement kost f 1,75. Betalingen voor het blad uitsluitend aan De Tijdstroom, Lochem, giro 850785.

2. Inlichtingen over de wet gewetensbezwaren geeft gaarne C. Inja, Nic. Beetslaan 10, Baarn. Tel. 02954-3837. Bij correspondentie postzegel voor antwoord bijvoegen.

3. De „Stichting Kerk en Vrede“ is gerechtigd legaten, schenkingen en giften te ontvangen. Afschrift van de stichtingsakte wordt gaarne toegezonden.

Voor verspreiding zenden wij u gaarne extra exempl. van dit nummer; 10 exempl. voor f 2,50.
Postgiro 435382 Kerk en Vrede Amsterdam.

AANBEVOLEN GESCHRIFTEN:

1. Prof. dr. G. J. Heering: „De zondeval van het christendom“ (Standaardwerk over christendom en oorlog) f 8,90
(kan ook in maandelijkse termijnen van f 1,50 voldaan worden)
2. Vrede. Jongeren discuten met prof. Van Niftrik en prof. Patijn f 0,75
3. Martin Luther King. Brief uit de gevangenis f 0,50
4. Pugwash Comité. Open brief aan Nederlandse regering f 0,15
5. Wet gewetensbezwaren militaire dienst (Belangrijk voor inlichting van jongeren) f 0,30

Te bestellen via postrekening 435382 Kerk en Vrede Amsterdam

Elk nieuw lid en elke nieuwe abonné versterkt onze beweging!